

Simplicissimus Budapestje

BEVEZETÉS A KORSZERŰ SZNOB- ÉS HEDONIZMUSBA, VALAMINT AZ ALKALMAZOTT EMBERLESÉS TUDOMÁNYÁBA

1000 napos a német megszállás áldozatainak emlékműve

Ha köztéri szobor- és emlékműállításról szóló kézikönyvet írnék, valami ilyesmivel kezdeném:

A régi bölcsesség szerint a jó köztéri emlékműhöz öt dolog szükséges: 1.) Egy olyan téma, amit nagyjából-egészében társadalmi konszenzus övez.

2.) Egy méltó és alkalmas hely.

3.) Pályázaton kiválasztott terv, amely az állítás idején legyen legalább a kor színvonalán, sőt, legyen egy kicsit modernebb a közízlés átlagánál. De semmiképpen se legyen archaikusabb.

4.) Sok pénz.

5.) Mindezekből következően kell években mérhető sok idő. Mert a fentiek külön-külön időigényes dolgok.

A fenti öt pontot a Szabadság téri emlékmű esetében kivétel nélkül mind figyelmen kívül hagyta a kormány. Még akkor sem lenne szükségszerű, hogy ennyire – hogy is fogalmazzak udvariasan – kétségbe vonható ízlésű, ennyire megosztó minőségű emlékmű szülessék. A magyar kormánynak azonban nem volt szerencséje. Későn jutott eszébe az emlékmű-állítás ötlete: a négy-öt hónap, ami eltelt az első ötlet és a felállítás között, egy igényesebb emléktábla elkészítéséhez és felavatásához is csak szűkösen lenne elég. Nem idézzük fel a két ünnep között nyilvánosságra hozott kormányhatározatot, a titkolt zsúrit, a képtelen sietség részleteit, ezek jól ismert tények – akárcsak az, hogy végül nem került sor avatóünnepségre. Ez alighanem páratlan a magyar történelemben. Hiszen az emlékmű-avatásokból alkalmasint mindig valamiféle népszerűség-emelkedést vártak a mindenkori kormányok. Tegyük hozzá, nem sok alappal. Párkányi Raab Péternek hívják azt az 1967-es születésű szobrászt, aki ezt a „postamunkát” vállalni tudta. Őt régebben a szélesebb publikum csak a Nemzeti Színház homlokzatán sorakozó arany színű szoboralakok és a felújított Zeneakadémia-val egy időben felavatott, minden plasztikai értő nélkülöző Solti György szoborról ismertük. (A kozterkep.hu ma összesen 45 köztéri alkotását sorolja fel.)

Az is köztudomású, hogy a magyar zsidó közösség a terv nyilvánossága pilla-

natától tiltakozott nem csak az esztétikai megjelenés ellen, de a témáját is ellenezték. Úgy érezték, hogy koncepciója a németekre akar kenni minden felelősséget a magyar zsidóság 1944. évi deportálásáért. A felállítás után lényegében spontán módon nekiláttak egy alternatív kiállítást létrehozni, ennek rövid időn belül „Eleven emlékmű” lett a neve. Ez egy afféle romlandó kiegészítés, protézis, amely éppen az ellenkezőjét akarja sugallni, mint amit a kőből és bronzból állított állam szponzorálta alkotás.

Egy emlékmű életkorát években szokás számolni. Az 1000 nap mint évforduló nem véletlenül került elő. Az a maroknyi, szabadságszerető tiltakozó-csapat méri így az eltelt időt, akik megfogadták, hogy mindaddig, amíg áll ez az emlékmű, tüntetni fognak. Eleinte naponta tartottak miniatűr tüntetést, eleinte mindig volt vendég is, valami ismeretebb ember, vagy hivatásos tollforgató. Az első évben, egy farkasordító hideget tartogató napon engem hívtak. Nagyon rövidre fogtam amúgy is rövidre tervezett mondókámat. Keresgéltem a nem untig ismert érveket, igyekeztem az érvelést eloldozni a tetszés/nem tetszés

témakörétől. Felhoztam két csodálatos köztéri ellenpéldát, a 301-es parcellában álló, sokak által csak képről ismert 1956-os emlékművet (Jovánovics György, 1992) és a turisták zarándokhelyszínévé is szolgáló Cipők emlékművet (ÇanTogay és Pauer Gyula, 2006). Mind a kettő autentikus helyszínen van. Az egyik pályázat útján készült, a másik nem. Az egyik harsány és soha nem látott formákkal operál, a másikat alig lehet észrevenni, ha kifejezetten nem keressük.

Most, hogy az ezer napra hivatkozva sok mindent összefoglaltam már az üggyel kapcsolatban, ideje bevallanom, ez csak ürügy volt arra, hogy a témát szóba hozzam. Már régen megfigyeltem ugyanis, hogy az ott kószáló turisták voltaképpen egyetlen egységnek tekintik az eredetét és ellenpontját. S persze magyarázó felirat nélkül nemigen értik az egészet.

Úgy is érthetik, hogy a gonosz németek által legyilkolt zsidó magyarok családja megható módon emlékezik meg az övéiről. Ennek csak néhány harciasabb felirat mond ellent, akik „megálljt szeretnének parancsolni a történelemhamisításnak”. De hát az ő üzenetük nagyon bonyolult. Kiállításuk pedig romlandó.

fotó Simplicissimus

Ferenc József szobra a Budapest Galéria süllyépi telepén (Fortepan, Erdei Katalin adománya)

Ha sokkal szerencsésebb ország lennénk, akkor rááldoztuk volna azt a sok pénzt, időt és egyeztetést, ami szükséges a jó emlékműhöz. Valószínű, hogy az ötletet elvetették volna – hiszen az első, talán legfontosabb feltételnek ez az elképzelés egyszerűen nem felel meg. Az ország nagyon megosztott huszadik századi történelem megítélésében. Ilyen szobrot nem lett volna szabad emelni. Pont.

Miért nem hallgatnak Gerő Andrásra? (A Ferenc József szoborállítás ügye)

Gerő András, az ismert, termékeny történész a közirói munkásságot sem veti meg. Időről időre előrukkol valamilyen történelemmel kapcsolatos, a szakmai községnél tágabb közvéleménynek szóló jól megírt, feltűnő, terjedelmes újságcikkkel. A legutóbbi tavaly az Élet és Irodalomban jelent meg. (Az elhagyott király, 2015. március 13.). *Ferenc József* halálának 100. közelgő évfordulójára figyelmeztetett, és fájalta, hogy ennek a jelentős államférfinek jelenleg nincs szobra Budapesten. Feleségének, *Erzsébet* királynénak bezzeg van. Pedig valaha nem csak szobra volt (*Zala György* mintázta meg, akárcsak *Andrássyt* és *Tisza Istvánt*) a millenniumi emlékmű jobb szélén, amely 1908-ban került a helyére. Hídja is volt, (a mai Szabadság híd), tere (mai Széchenyi tér) és földalatti vasútja (M1), valamint rakpartja (Belgrád rakpart).

A millenniumi emlékműhöz tartozót 1918-ban ledöntötték, 1919-ben csaknem teljesen szétverték. A Horthy korszak elején aztán Zala újra mintázta, ezúttal már nem tábornoki egyenruhában, hanem koronázási palástban, 1926-ban került a helyére.

A kommunista hatalomátvétel után aztán mind az öt Habsburgnak távoznia kellett a térről. A képmutató Rákosi rendszer egyfolytában a szabadságról papolt, amikor pedig nyílt szovjet alávetettségben élt az ország. *Bocskai*, *Bethlen*, *Thököly*, *Rákóczi*, *Kossuth* került a Habsburgok helyére. A közhiedelemmel ellentétben a legtöbb régi mű egy raktárban átvészelt a nehéz időkben. A rendszerváltáskor azonban nem merült fel a Habsburgok rehabilitálása. A Kossuth téri rekonstrukció bizonyos fókuszra új helyzetet teremtett. Nem csak meglévő új felállítás, de az elpusztult újraelkötés is napirendre került. A szélesebb közvélemény nem talált benne kivetnivalót. Gerő András (aki egyébként a Habsburg Intézet alapító igazgatója) fenti cikkében nem azt javasolta, hogy kerüljön vissza mind az öt Habsburg. Hanem csak azt, hogy a restaurálásra szoruló Ferenc József állítsák fel az egykor az ő nevét viselő tere, a valahai koronázási domb helyére, a Lánchíd pesti végéhez.

Ám az illetékes, a főváros a füle botját sem mozgatta. Talán úgy gondolták, nagyon helyesen, hogy a tér szép arányait elrontaná. De még inkább arra gondolhattak, hogy ez a lépés felgerjeszteni az emberek amúgy is érzékeny, 1848-ra különösen érzékeny kedélyállapotát.

Talán majd az a kor – feltéve de meg nem engedve, hogy a történelemtanítás egyszer realisabb hírokat pengent majd – amely nem fél kimondani a tankönyvekben a Habsburgok jelentős, pozitív szerepét a magyar modernizációban. És azt se látom lehetetlennek, hogy egyszer a híd is visszakapja a saját nevét.

Addig, ahogy Gerő neheztelve megjegyzi, csak egy keserűvíz marad egy jelentős magyar uralkodó nevében. Ki is kereste, mire javallt az 1876-ban a mai Órmezőn talált gyógyvíz:

„Kíméletes hashajtó hatású gyógyvíz, amely eredményesen alkalmazható: erőködés nélküli székletürítés igénye esetén, aranyér betegség megelőzésére, kezelésére, enyhe bélgyulladás kezelésére, elhízás ellen.”

A helyfoglalók, a közellenségek

Simplicissimus azt olvasta, hogy bizonyos olaszországi üdülőhelyen büntetni kezdtek egyes helyi lakosokat, akik hajnalban elfoglalták a legjobb tengerparti fekvőágyakat, és felárral árulták a turistáknak. Erről az jutott eszembe, hogy enyhén, de növekvő mértékben bosszant, ami akkor történik, amikor egy önkiszolgáló étteremben tömött tálcaval próbállok helyet találni, és arra percekig várni kell. A helyek egy részét ugyanis nem buzgón falatozó kuncsaftok foglalják el, hanem egész családok – kabátjai. Belép a család, az első dolguk, hogy letelepedjenek. Egy valaki ott marad a cucra vigyázni, csak egy megy ételért, a többiek vécére, vagy isten tudja hová. Ha először mennének a mellékhelyiségbe, utána vennének ételt, és csak ezek után próbálnának széket keresni, akkor mindenkinek jutna hely, mert mikorra sorra kerülnének, már sok felszabadulna. De ők „biztosra mennek”.

Vannak persze más közellenségek is. Ők fogyasztottak valamit, jó ideje befejezték, és diadalmasan nézegetik a tömött tálcaval benázó szegény párat. Ezekre a helyekre kifejezetten azért térek be, mert meg akarom spórolni a várakozást. És a honfitársaim, a többi magyarok ebben engem megakadályoznak.

A Westend alagsora remek terepe az erre irányuló alkalmazott emberlésnek. Voltaképpen egy nagy méretekben, de kis tétben játszott társadalmi társasjátékról van szó. Aki betartja a „láthatatlan játékszabályokat” – érvelt Simplicissimus – az mindig oda ül, ahol a lehető legkevesebb fölösleges helyet foglalja el. Ha például egyedül jön, akkor a pulthoz ... nem pedig egy négy személyes asztalhoz.

A szupermarket-kocsik visszavitelét cél szerűen elmozdítja a visszanyerhető száz forintos óra. Ha valaki az önkiszolgáló éttermekre (és hasonló helyekre) kitárlna valamilyen hasonló ösztönzést, az az ember nagyot lökne a felemás magyar polgárosodáson. ●